

**ROSS-308 VA KOB-500 KROSS BROYLER TOVUQLARNI MAHALLIY
KULANGI (DAKANG) ZOTLI XO‘ROZLAR BILAN CHATISHTIRISH
ORQALI ULARNING XO‘JALIK FOYDALI KO‘RSATKICHLARINI
YAXSHILASH****Davronov Baxtiyor Xasanovich q.x.f.f.d (PhD)****Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti****Zooinjeneriya, veterinariya va ipakchilik kafedrası**baxtiyordavronov95@gmail.com<https://orcid.org/0009-0009-4781-8313>

Annotatsiya: Ross-308 va Kobb-500 kross broyler tovuqlarni mahalliy kulangi (dakang) zotli xo‘rozlar bilan chatishtirishirildi, ikki xil krossdan olingan birinchi avlod jo‘jalarini oziqlantirish. Ushbu maqolada qishloq xo‘jaligi parrandalarni parvarishlash bo‘yicha tavsiyalar keltirilgan.

Аннотация: Куры-бройлеры кросса Росс-308 и Кобб-500 были скрещены с местными петухами куланги (даканг) для выкармливания цыплят первого поколения от двух разных кроссов. В данной статье приведены рекомендации по уходу за сельскохозяйственной птицей.

Abstract: Ross-308 and Cobb-500 broiler chickens were crossed with local Kulangi (dakang) roosters to raise first-generation chicks from two different crosses. This article provides recommendations for the care of agricultural poultry.

Kalit so‘zlar: Parrandalar, dakang, broyler, Ross-308, Kobb-500, birinchi avlod, jo‘ja, parvarishlash, ozuqa.

Ключевые слова: Птица, куры, бройлеры, Росс-308, Кобб-500, первое поколение, цыплята, содержание, корма.

Key words: Poultry, chickens, broilers, Ross-308, Cobb-500, first generation, chickens, maintenance, feed.

Kirish. Hozirgi kunda parranda tuxumlari va go‘shltarisiz elimiz dasturxonini tasavvur qilish qiyin. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 14 iyundagi PQ-5146-sonli “Parrandachilikni rivojlantirish va tarmoq ozuqa bazasini mustaxkamlashga qaratilgan qo‘shimcha chorva-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.

2024 yil 1 yanvar holatida respublikamizning barcha toifadagi xo‘jaliklarda parrandalar bosh soni 103 mln. 46,5 ming-taga yetdi. Parrandalar bosh sonini xo‘jalik toifalari bo‘yicha tahlil qilar ekanmiz, eng katta hajmi 49 mln. 922,1 ming bosh dehqon va tomorqa xo‘jaliklarida boqilayotganini ko‘rish mumkin. Parrandalar bosh sonining

17,9 % fermer xo‘jaliklarida, 48,5 % dehqon va tomorqa xo‘jaliklarda, 33,6 % qishloq xo‘jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarda boqib parvarish qilinadi.

O‘zining tez mahsulotlar berishi va arzonligi bilan va oziq-ovqat xavfsizligini barqaror ta‘minlashda parrandachilikni rivojlantirish alohida muhim rol o‘ynamoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

O‘zbekiston sharoitida olib borilgan tajribalarida, (D.S.Azimov, X.K.Alimov, B.Y.Xashimov. 2015) go‘shtdor tovuqlar krossining ota-ona galalari uchun noan‘anaviy ozuqalar va biologik faol qo‘shimchalardan foydalanib, muvozanatlashtirilgan omuxta yem retseptlari ishlab chiqilgan va tovuqlar mahsuldorligi, saqlanishi va ozuqa konversiyasi bo‘yicha ijobiy natijalar olingan.

R.Ruziev, A.Nurmatov (2015) larning ma‘lumotlariga keltirilishicha, tarmoqning rivojlanishida tabiiyki, parrandalar naslining alohida o‘rni bor. Jaxonda tuxum yo‘nalishidagi parrandalarning hozirgi kunda zamonaviy krosslaridan “Lomann” (Germaniya), “Dekalb” “Xayseks” (Gollandiya), “Xay-Layn” (AQSh) va “Rodonit-3” (Rossiya) krosslari ma‘lum. Respublikamizda tuxum yo‘nalishidagi Lomann krosslari Germaniyadan keltirilgan bo‘lib, hozirgi kunda mamlakatimiz bozorlaridagi tuxumlarning 70 % uning ulushiga to‘g‘ri keladi. Bu kross parrandalari mahalliy sharoitga yaxshi iqlimlashgan va yuqori mahsulot berish xususiyatiga ega.

H.T. Hasanov (2019) ning keltirgan ma‘lumotlarida, tuxum berishdagi tanaffusning kerakli davomiyligiga kunning yorug‘ qismini qisqartirish yoki cho‘zish, beriladigan ozuqaning miqdorini ko‘payishi yoki kamaytirish yo‘li bilan erishiladi. Majburiy tullatishning umumiy shartlariga quyidagilarni kiritish mumkin: parrandalarning ochlik davrida yorug‘ kun davomiyligini 2-3 soatgacha, katakli batareyalarda yoritilishini 66 % gacha qisqartirish kabi tadbirlar tuxum berishni butkul to‘xtatish va majburiy tullatish jarayoniga olib keladi.

G.B.Amanturdiev (2016) ma‘lumotlariga ko‘ra, tajriba davomida jo‘jalarning o‘rtacha kunlik va mutloq o‘sish ko‘rsatkichlari hamda bir bosh jo‘jaga sarflangan ozuqa sarfining tahlili bo‘yicha, 1 kg omixta yemida 3 mg stabillashgan yodli kaliy tuzi bo‘lgan 2-guruhdagi jo‘jalar o‘rtacha kunlik va mutloq o‘sishi bo‘yicha nazorat guruhidagilardan ustunligi isbotlangan.

Tadqiqot uslublari va ob‘yekti. Mahalliy kulangi (dakan) zotli xo‘rozlari, “Ross-308” va “Kobb-500” kross broyler onalik shakllari hamda F₁ jo‘jalari va nazorat guruhlari tadqiqot materiallari hisoblandi. Toshkent viloyati Qibray tumanidagi Chorvachilik va parrandachilik ilmiy-tadqiqot institutining tajriba xo‘jaligida chetdan keltirilgan “Ross-308” va “Kobb-500” kross broyler tovuqlarni mahalliy kulangi (dakang) zotli xo‘rozlar bilan chatishtirish va ikki xil krossdan olingan birinchi avlod jo‘jalarini taqqoslab o‘rganish orqali ular orasidan eng maqbulini tanlab olish hamda mahalliy sharoitga moslashgan, tez yetiluvchan, og‘ir vaznlarini ko‘tara oladigan

duragay broyler tovuqlar galasini yaratish, ularning o'sishi va rivojlanishini, go'sht mahsuldorligini o'rganish tajribalari o'tkazildi.

Tadqiqot natijalari va ular tahlili. Tadqiqotlardan shuni xulosa qiladigan bo'lsak, II-tajriba guruhiga nisbatan I-tajriba guruhidagi F₁ avlod jo'jalari maxsuldorlik ko'rsatkichlari:

-tirik vaznining 3,84 % ga

-iqtisodiy samaradorligi 20,28 % ga

-hayotchanligi 3,33 % ga

-pocha aylanasi 0,5 sm ga yuqori ekanligi aniqlandi.

Tajribadagi parrandalarni normal boqish, asrash va ularning yuqori saqlanish darajasini ta'minlash, hamda go'sht-mahsulotlarini bozor bahosida o'z vaqtida realizatsiya qilinishi natijasida erishilgan. Jami xarajatlar sifatida jo'janing narxi, ozuqa xarajatlari boshqa o'rtacha xarajatlar (kommunal xarajatlar, dezinfeksiya, vaksina, vitaminlar kabi pereparatlar, to'shamalar) xisoblab chiqildi. I-tajriba guruhimiz II-tajriba guruhimizga nisbatan yuqoriroq iqtisodiy samaradorlikka erishgan.

1-rasm. Tadqiqotlar davomida olingan F₁ duragay avlod jo‘jasi

II-tajriba guruhiga nisbatan I-tajriba guruhidagi F₁ avlod jo‘jalari maxsuldorlik ko‘rsatkichlari, o‘sishi rivojlanishi va tirik vazning o‘ratisida hamda o‘zining genetik belgilarini namoyon qilishi bilan ustunlik qildi.

Xulosalar

1. Mustahkam tayanch-harakatlanish tizimi F₁ duragay jo‘jalarning xayotchanligiga ijobiy tasir qilib, 10-13,3 % ga yuqoriroq ekanligi tahlil qilindi.

2. “Ross-308” va kulangi (dakang) zotli xo‘roz chatishtirishdan olingan F₁ avlod jo‘jalarimiz “Kobb-500” va kulangi (dakang) zotli xo‘roz bilan chatishtirishdan olingan F₁ avlod 3,84 % yuqori tana vazniga ega ekanligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 14 iyundagi PQ-5146-sonli “Parrandachilikni rivojlantirish va tarmoq ozuqa bazasini mustaxkamlashga qaratilgan qo‘shimcha chorva-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
2. Ro‘ziyev R. Nurmatov A. “Axoli xonadonlarida tovuqlarni parvarish qilish” “zooveterinariya” №10 2015.
3. Karibaev K.K., Ashirov M.I., Karibaeva D.K. O‘zbekistondagi asosiy ozuqalarning to‘yimlilik qiymati bo‘yicha qisqacha bildirgich. Toshkent-2000.
4. “Eermatov Y.A. Berdiqulov F.Sh. “Tovuq boqing boy bo‘ling” “Zooveterinariya” №10 2015.
5. Yuldashev.D.Q., Davronov.B.X., Predelnye granitsy rosta jivogo vesa broylerov v usloviyax Uzbekistana., The XXXIII International Scientific Symposium., "DIALOGUE OF SCIENCES AND CULTURES IN THE MODERN WORLD" The 24th of December 2022 Bishkek/ Kyrgyzstan. 253-255 s.